

plendor literari de la nostra llengua, l'ús del mot *palès* començà aviat de perdre vigor: no el trobem en el Cancioner popular dels segles baixos, i ni tan sols els homes de la primera Renaix. gosaren tornar-li el llustre: cal esperar fins als temps de «L'Avenç» i dels diaris a partir de la «Solidaritat»; cap als anys vint finalment recobra força, però siguem-hi tots, perquè és d'aquells mots que una llengua noble i expressiva no es pot permetre de deixar envellir ni rovellar!

Tanmateix siguem conscients que no tenim aquí res de ranci ni medievalista. Segueixen encara usant-lo poetes modestos de la decadència, de lèxic no pas macarrònic: «Havent a parlar - jo de vostre' Altesa, / oh Mare excellent - del Verb divinal, / donau-me socors - de nova agudesa / qu' ab modern estil - puga fer *palesa* / conclusió tal: / que may no tengues - culp' original!», Ramon Vivot (a. 1487); «Esper de València - la judicatura / aquell qui les obres - se diu ha trameses, / y teniu fiança - que seran *paleses* / les faltes qu' ha fetes - puis ell s'ho procura», Gaspar de Verí, a. 1602, JMBover, *Bibli. Escr. Bal.* II, 560.1.4. Altrament aquesta lloable renitència no fou pas cosa peculiar de les Illes, car el DAG. recull en escrits barcelonins «és cosa *palesa* y molt certa», a. 1580, «fent-ho *palès*», S. XVIII, «esta notícia que ell nos féu *palesa*», 1740, i la locució adverbial «de totes gents allí a *palès*», 1634.

DERIV.: *Palesar* [mj. S. xv], *Curial*, que l'usa tant en participi, *palesada* (ed. Rubió, 14), com en imperfet: «ella les tenia secretes e lo Marquès les *palesava*»; i així mateix en altres adeptes del Renaixement: «una secreta letra *palesarà* los meus amagats focs», Francesc Alegre, «duptava *palesar* ---», *Paris i Viana*. Vista la data i caràcter dels textos i el fet que aquest verb no ha existit mai en occità antic i modern, és versemblant que en el verb no vagi mancar-hi imitació de l'italià, on altrament és d'alta i vellíssima nissaga, car ja van usar-lo Dante i Boccaccio («il doveva *palesare*» 'fer-ho a saber', *Decam.* VIII, § 3, ed. 1961, 484.3f.). I no obstant no deixem passar l'ocasió de tornar a subratllar fortament que el català *palès* fou carn de la carn nostra, sense cap model ni cimbell italianitzant.

CPT.: *Palesament* [1301, *AlcM*; 1496, *AlcM*], i també és de c. 1500: «Mes ¿què culpa tens tu en los mals / qu'ell hage fet, / per ésser axí tot desfet / e maltractat? / —No en sies meravellat: / ja t'ho diré, / y més avant te mostraré / *palesament* / com prou merec aquest torment!», *Romiatge del Venturós Pelegrí*. No l'he sentit a Cerdanya, on segons Careta (p. 306) encara és d'ús popular.

1 D'aquest es prengué el nostre *propalar* [Belv.]; *propalador*, *propalació*.

PALESTRA, pres del ll. *palaestra* 'lloc on es lluita', i aquest, del gr. *παλαιστρα* id., derivat de *παλαω* 'jo lluito, jo combató'. □ 1.ª doc.: 1805, Belv.

Sembla que aquest, en definir «lloc on es disputa», apunta a l'acc. popular que s'ha desenrotllat en el nostre estil familiar, si bé aquesta ja no és lloc sinó la disputa, la discussió insistent i porfídiosa, en què l'he

sentit usar entre la meua gent des de la infància, i de la qual se citen exemples en Genís Aguilar i NOLLER.

Recordem la cívica i catalaníssima institució de *Palestra* pel savi, i abnegat patriota nostre, estel de tramuntana dels bons catalans, Josep Maria Batista i Roca [1895-1978]. Recordo les primeres, inoblidables, sortides el 1929: a la de Can Camps de Galliners (21-iv-1930) érem ja una munió immensa. Quants valents caigueren després!

DERIV.: *Palestrejar*; *palestrejaire*. *Palestrita*.

Palestró, V. *plastró* *Palet*, V. *pal* (per a 'daina' és intolerable i rar castellanisme) *Paleta*, *paletada*, *palestar*, *paleter*, V. *pala* *Paletera*, V. *pal* *Paletí*, *paletilla*, *paletina*, V. *pala* *Paletó*, V. *paltó*, *pala* *Paletrilla*, inútil castellanisme *Palettris*, V. *palatis* (PAL)

PALETUVI, del fr. *palétuvier*, deformació d'un mot tupí del Maranhão. □ 1.ª doc.: 1868 (*SLitCosta*); fr. *palétuvier* [1722; *par*, 1655]. Friederici, *Amerikanistisches, Wb.*, 470.

Palferro, *palficat*, V. *pal* *Palia*, *paliat*, V. *palli* *Palica*, *palicaire*, *palicar*, V. *pal* *Palier*, V. *palli*

Paliers 'moros paccionats, que han pactat amb el sobirà cristià i s'han quedat després de la Reconquesta': «E'l rey féu manament als sarraïns *paliers* que anassen là hon los sarraïns eren morts, e que li aportassen totes les testes», «e-ls almugàvers --- corregueren pel regne de València, lla hon los sarraïns *paliers* staven; e prengueren molts, e-ls veneren; sí que-ls sarraïns del regne de Val. se'n vengueren clamar al rey En Jacme de Aragó», Desclot (*NCL.*, §§ 40, 49, 66, *NCL.* II, 118.6, 153.14; III, 14.12, 15.30, 38.2; cf. GGC, Tarr., 790).

L'origen d'aquesta denominació no s'ha estudiat prou críticament, quasi ni seriosament, i aquí no escau ni ens lleuria de fer-ho. *AlcM* reuneix abusivament en l'article *pàllia* coses heterogènies: no és admissible intercalar com a acc. 1.ª un fet i una cita que no té res a veure pel sentit amb la resta de l'article, on es tracta del cultisme *palli*, pres del ll. *pallium*. La cita de les Ordenacions del S. XIII no prova en absolut que aqueix *palia* fos *pàllia* ni significués pròpiament 'protecció'; cf., encara: «dicta sclava non est de *palia* sive treuga Dni. Regis, ymo est de bona guerra», a. 1378, i frases semblants, en dos docs. de 1376 (*InuLC*).

Hí ha raó més forta per creure que *palier* provingui de *parier* (cf. *AlcM*, § 1), per dissimilació, com a derivat de *paria* (*AlcM*, §§ 1 i 2), designant el qui se sotmet a *pariatge* 'pacte, treva, capitulació' (*AlcM* des de 1330, §§ 2, 3, 4, i en definitiva § 1) i paga *pàries* o tributs (cf. el famós *pariatge* fundacional de la Men. cristiana); l'hapax *palia*, segurament accentuat en *-ia*, de les citades Ordenacions, pot ser extret de *palier*, o pronúncia morisquejant de *-r* com a *-l*. (cf. *EntreDL* III, 163-7). Cal procedir a un estudi més crític, i amb més coneixements lingüístics i més circumspecció institucional.